

Sažet izveštaj o praćenju primene Paketa ekonomskog oporavka Vlade

08/2022

Autor: Institut za razvojnu politiku (INDEP)

Program: Demokratska uprava

Objavljeno: jul 2022.

Nalazi, stavovi i preporuke izneti u ovom izveštaju ne odražavaju nužno stavove Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država, USAID-a ili Vlade SAD-a.

Sadržaj

Spisak skraćenica.....	3
Uvod	4
Metodologija	5
Opšti pregled Paketa ekonomskog oporavka.....	6
Izveštaj o primeni.....	8
Mera 1 - Podrška zapošljavanju	8
Nivo primene	9
Mera 2 - Oživljavanje ekonomije i proizvodnje	12
Nivo primene	13
Mera 3 – Podrška porodici.....	14
Nivo primene	15
Mera 4 – Podrška javnosti.....	18
Nivo primene	18
Mera 5 - Ulaganje u infrastrukturu i životnu sredinu	21
Zaključak	23

Spisak skraćenica

AZRK – Agencija za zapošljavanje Republike Kosovo

INDEP – Institut za razvojnu politiku

IT - Informacione tehnologije

KBO – Kosovski biro osiguravača

KEK – Kosovska elektroenergetska korporacija

KFKJ – Kosovski fond za kreditno jemstvo

MFRT – Ministarstvo finansija, rada i transfera

MIPT – Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine

MKOS – Ministarstvo kulture, omladine i sporta

MONTI – Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija

MP – Ministarstvo privrede

MZ – Ministarstvo zdravlja

PEO – Paket ekonomskog oporavka

PUK – Poreska uprava Kosova

STEM NAUKE – Nauka, tehnologija, inženjerstvo i matematika

Uvod

Kako bi uspele da prevaziđu posledice i štetu uzrokovanu pandemijom KOVIDA-19, vlade različitih zemalja širom sveta osmislile su i primenile mere pomoći. Naravno, pandemija je ostavila traga i svakoga je dotakla u jednoj ili drugoj ravni, dok su u ekonomski slabije razvijenim zemljama posledice su bile još veće. Nema sumnje da je jedna od zemalja koja je u najvećoj meri pogođena, sa velikom potrebom oporavka bilo i Kosovo, kome je pandemija nanela značajne gubitke, u ekonomskoj i socijalnoj ravni. Kako bi smanjila štetu i posledice uzrokovane pandemijom, Vlada je preduzela niz mera u okviru nekoliko ekonomskih paketa, kojima je uglavnom nastojala da postigne prevashodno privredni oporavak. Međutim, određeni paketi poput poslednjeg paketa pod nazivom Paket ekonomskog oporavka, koji je usvojen jula 2021. godine, imali su za cilj da oporave ekonomsku i socijalnu dimenziju, ali na održiv način. Namera je bila da se ovo postigne posebnim merama, koje su u potpunosti bile posvećene zelenom oporavku i prelasku na zelenu energiju.

Paket ekonomskog oporavka ima za cilj razvoj ekonomskog i društvenog blagostanja. Paket ekonomskog oporavka, vredan 420 miliona evra, podrazumevao je podršku zapošljavanju, porodicama, proizvodnji i javnom sektoru, kao i ulaganja u infrastrukturu i životnu sredinu. Ovaj Paket smatran je jednim od najvažnijih paketa, imajući u vidu da su iz njega proizašle važne mere, koje su ostale sastavni deo sistema, i koje su pretočene u trajne politike. Paket je takođe imao za cilj da odgovori na brojne potrebe, u cilju započinjanja puta ka Zelenoj agendi, i iako nije učinjeno puno na tom planu, ipak postoje projekti koji su počeli postepeno.

Institut za razvojnu politiku (INDEP), u okviru projekta „Oporavak za održivost“, čiju realizaciju podržavaju Balkanski fond za demokratiju (BTD) i USAID, je analizirao i pratio proces primene Paketa ekonomskog oporavka, u periodičnim fazama. Proces analize i praćenja se vrši na različite načine, kroz izveštaje o posmatranju i infografike. Ovaj izveštaj, zapravo je treći po redu, i ujedno poslednji izveštaj o praćenju primene Paketa ekonomskog oporavka. Treći izveštaj o praćenju je usredsređen na podatke dobijene od Ministarstva finansija, Ministarstva obrazovanja, Poreske uprave Kosova, Kosovskog biroa osiguravača, Fonda za kreditno jemstvo i drugih odgovornih institucija.

Treći izveštaj o praćenju realizovan je kroz praćenje Paketa ekonomskog oporavka, a sastavljen je praćenjem perioda primene mera iz Paketa oporavka. Generalno, proces praćenja obuhvata objavljivanje biltena kojih je do sada bilo 7, ukupno 12 informativnih infografika, 3 podkasta i 2 diskusije uživo sa važnim akterima, a u svima njima je analiziran Paket oporavka i aktuelna situacija kada je reč o pandemiji KOVIDA-19. Sve ove aktivnosti imaju za cilj da informišu građane o merama pomoći predviđenim Paketom i njegovoj primeni. Ove aktivnosti Instituta za razvojnu politiku (INDEP) nastoje da povećaju transparentnost i odgovornost, a istovremeno da obaveste građane o merama i pogodnostima koje imaju od Paketa ekonomskog oporavka.

Metodologija

Za izradu ovog izveštaja o praćenju korišćena je mešovita, kvantitativna i kvalitativna istraživačka metodologija. Ovaj izveštaj je sastavljen korišćenjem kvalitativnih istraživačkih metoda, konsultovanjem relevantnih dokumenata i prikupljanjem podataka i informacija iz različitih izvora, o sprovođenju mera Paketa ekonomskog oporavka. Pored toga, da bi ovaj izveštaj bio što potpuniji, INDEP je upotrebio niz kvalitativnih informacija kvantitativnim istraživanjima. Tokom procesa sastavljanja izveštaja, INDEP je organizovao polustrukturirane sastanke i diskusije sa predstavnicima institucija, privrednih subjekata i drugih relevantnih interesnih strana, kako bi se dobile tačne i koherentne informacije o primeni Paketa oporavka. INDEP je takođe koristio metod posmatranja, kako bi procenio proces primene, kako bi ga sagledao izbliza i kako bi se osvrnuo na ponašanje izvršnih aktera, duž vremenskog intervala od četiri meseca.

Nakon prikupljanja podataka, analiza podataka je prošla kroz dve glavne faze. U prvoj fazi, INDEP je sistematizovao podatke i sproveo analizu sadržaja. U drugom delu smo tabelarno prikazali podatke proizašle iz kvalitativnog istraživanja sa zaključcima iz razgovora, kako bismo izvukli konačne stavove. Na kraju, istraživanje je prošlo kroz opštu analizu razvojnog konteksta Kosova gde smo po stepenima prikazali nivo primene mera Paketa ekonomskog oporavka.

Stepeni nivoa primene mera podeljeni su na četiri nivoa. Ovi nivoi su:

1. Bez primene

Mera nije stavljena u funkciju i INDEP nije pronašao podatke da je mera počela da se primenjuje

2. Ograničena primena

Mera je stavljena u funkciju, ali INDEP nije pronašao podatke da je mera počela da se primenjuje

3. Delimična primena

Mera je stavljena u funkciju i INDEP je pronašao podatke da je mera počela da se primenjuje

4. Potpuna primena

Mera je stavljena u funkciju i INDEP je pronašao podatke da je mera u potpunosti primenjena

Ovom skalom predstavice nivo trenutne primene mera sadržanih u ovom paketu ekonomske pomoći.

Podaci iz ovog izveštaja su pribavljeni od Ministarstva finansija, Ministarstva obrazovanja, Poreske uprave Kosova, Kosovskog biroa osiguravača, Kosovske agencije za zapošljavanje, Fonda za kreditno jemstvo i drugih odgovornih institucija. Ovi podaci pomažu u poređenju i utvrđivanju stepena primene mera Paketa ekonomskog oporavka. Ovim podacima, INDEP ima za cilj da informiše građane i relevantne aktere o procesu primene Paketa oporavka.

Opšti pregled Paketa ekonomskog oporavka

Paket ekonomskog oporavka sadrži ukupno 5 mera, koje obuhvataju 3-7 pod-mera. Mere su usmerene na oživljavanje i formalizaciju privrede, zapošljavanje mladih kroz programe stažiranja, podsticanje domaće proizvodnje, izgradnju kapaciteta u prosveti, zdravstvu, podršku javnim preduzećima i podršku ranjivim grupama, kroz restrukturirane socijalne šeme. Vlada je dodelila ukupno 420 miliona evra za Paket oporavka, fokusirajući se na ublažavanje socio-ekonomskih posledica za kategorije najugroženijih i onih pogođenih pandemijom.

Iako je Ministarstvo finansija, rada i transfera institucija odgovorna za izradu ovih mera, u proces izrade i primene ovih mera bile su uključene i druge institucije. Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, Ministarstvo kulture, omladine i sporta, Ministarstvo zdravlja i nezavisne agencije, kao što su Poreska uprava Kosova, Agencija za zapošljavanje, Kosovski biro osiguravača, javni univerziteti, privredne komore, javna preduzeća i opštine Kosova su odigrali ključnu ulogu u izradi ili primeni nekih mera Paketa.

Kada je reč o realizaciji Paketa oporavka u iznosu od 430 miliona evra, 190 miliona evra finansirano je iz budžeta Republike Kosovo, dok je preostali deo od 230 miliona evra finansiran kroz zajmove. Iako je prvobitno budžetiran samo za 2021. godinu, Paket oporavka nastavio je da se sprovodi i u 2022. godini. Odobrenjem finansijskih sredstava izdvojenih za potrebe Paketa oporavka, za koja je izvršen rebalans budžeta za 2021. godinu, načinjene su izmene i dopune Zakona br. 07/L-041 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2021. godinu iz Paketa ekonomskog oporavka. Treba napomenuti da je nastavkom primene ovog Paketa, u budžetu za 2022. godinu izdvojen drugačiji iznos od onoga koji su deklarirale javne institucije, kao način primene mera. Međutim, treba imati na umu da postoje mere koje su proglašene da budu primenjene u okviru različitih projekata i zajmova.

Svakako, pre nego što se upustimo u analizu i izveštaj o praćenju svake mere, treba napomenuti da je INDEP tokom praćenja procesa izrade i primene mera, u nekoliko navrata uočio i ukazao u kontinuitetu da je bilo određenih propusta u procesu sastavljanja Paketa oporavka, a nakon toga i njegove primene, imajući u vidu da je bilo mera koje uopšte nisu počele da se sprovode tokom ovog perioda. Činjenica da Vlada nije uvrstila na dnevni red javnih konsultacija takvu inicijativu, kao što je projekat paketa, smatra se nedostatkom transparentnosti, imajući u vidu da je Paket oporavka jedan od najvećih projekata oporavka, nakon pandemije KOVIDA-19 za koji su izdvojene veće svote novca i koji sadrži politike i mere koje utiču na sve. On se zatim, nadovezuje na obavezu koju imaju javne institucije, u ovom slučaju Vlada, da na javne konsultacije uključi sve nacрте zakona, inicijative i takve projekte, kako bi građansko društvo, građani i drugi akteri bili konsultovani o takvim projektima.

Treba napomenuti da su pored prvobitno predviđenih mera, ad hoc preduzimane i druge mere, kao što je „Jednokratna podrška u vrednosti od 100 evra za određene grupe u društvu“, a bilo je i mera koje su pretočene u javne politike i postale trajne. Ovo je pre svega važno, imajući u vidu da

predstavlja način da se odgovori na potrebe nekolicine ranjivih grupa, žena koje nikada ranije nisu bile uključene u ovakve šeme i nikada nisu bile podržane od strane države.

Budući da je namera paketa bila da dotakne tri dimenzije tokom primene, ukratko ćemo ih predstaviti u ovom sažetom izveštaju i osvrnućemo se na njih, tokom izveštavanja o praćenju svake mere. *Socijalna dimenzija* je uglavnom obuhvaćena merama 1 i 3, odnosno pod-merom vraćanja na radno mesto onih koji su ostali bez posla tokom pandemije, podrškom formalizovanim zaposlenima, ženama i osobama sa invaliditetom, podrškom porodicama koje su izgubile glavu porodice i penzionerima i porodicama sa posebnim potrebama, kao i reformom šeme socijalne pomoći, uključujući ovde isplate naknada za porodilje, kao i za studente. INDEP je tokom praćenja primene ovog paketa uočio da su već u samom sastavljanju predloga paketa, zanemareni važni faktori, kao što je uključivost a neke od mera se smatraju neuključivim, često ostavljajući u potpunosti po strani određene društvene grupe, kao što su nezaposleni (osim u slučaju nezaposlenih koji su ostali bez posla tokom pandemije) ne uključivanjem istih ni u jednu meru, čak ni u „podršku od 100 evra“, nakon čega bi posledično nastupila neravnomerna raspodela finansijskih sredstava. Sve ovo je dovelo do zaključka da se u određenim slučajevima mere primenjene paketom smatraju diskriminatornim, a ne načinom da se podrže određene grupe u društvu. Ovo je moglo nastupiti kao rezultat odsustva saradnje sa drugim stranama i ad-hoc izrade predloga paketa. Međutim, nastupile su i pozitivne promene, kao rezultat primene Paketa, a činjenica da su neke od mera ostale trajne i da su pretočene u javne politike, smatra se izuzetno pozitivnom. Konkretni slučaj je šema postnatalne podrške, koja do sada nije postojala, a koja finansijski podržava i pokušava da ublaži i smanji troškove kako nezaposlenih porodilja tako i novorođenčadi, i koja predstavlja način da se finansijski potpomognu novorođenčad i deca do 18 godina starosti.

Kada je reč o *ekonomskoj dimenziji*, možemo da kažemo da sve mere i pod-mere imaju merljive ekonomske vrednosti i pokazatelje, počevši od podrške preduzećima, zaposlenima i poslodavcima, subvencija za socijalno ugrožene porodice, poljoprivrednih subvencija, olakšanog pristupa zaduživanju, pa sve do zapošljavanja. Ova finansijska sredstva izdvojena kroz različite šeme i programe predstavljala su podsticaj i injekciju po kosovski privredu, i uticala su na ekonomski oporavak. Međutim, nedostatak saradnje sa trećim stranama je evidentan i odrazio se i u ovoj ravni. Činjenica da privredni akteri nisu bili uključeni u početnim fazama osmišljavanja paketa, onemogućila je delotvornu primenu mera. Važno je napomenuti i nedostatak paralelne primene svih mera.¹ Iz određenih razloga, Vlada je u potpunosti i snažno primenila određene pod-mere, dok druge mere nije primenila u celosti.

Iako je prvobitno promovisan kao paket čiji je cilj zeleni oporavak, paket je među svojim merama u maloj meri sadržao i *ekološku dimenziju*. Osim pete mere, koja je u potpunosti posvećena ulaganju u infrastrukturu i životnu sredinu, ostale mere su sadržale i nekoliko pod-mera koje su podrazumevale zelenu tranziciju. Izuzetak je druga mera, koja takođe sadrži dve pod-mere, a to su podrška izvozu i revitalizacija sela, kroz poljoprivredu i agroturizam. Peta mera je u najmanju ruku jedna od najmanje primenjenih mera, da ne kažemo da nije uopšte primenjena, sa izuzetkom jednog projekta koji je u početnoj fazi a koji će biti detaljnije predstavljen u nastavku. Malo je

¹ INDEP, Paket ekonomskog oporavka (PEO) - Osvrt na efekat PEO po privredu Kosova, 2022, dostupan na https://indep.info/wp-content/uploads/2022/05/BTD_INDEP_Punimi-3_ALB.pdf (pristupljeno juna 2022.)

učinjeno u dve gore navedene pod-mere, osim nekolicine subvencija usmerenih na poljoprivredu. Nedostatak primene mera i uključivanje ekološke dimenzije u Paket, nastupa i usled nedostatka planiranja u početnim fazama i harmonizacije sa aktuelnim projektima u tom smeru.

Izveštaj o primeni

Mera 1 - Podrška zapošljavanju

Za prvu meru Paketa oporavka, izdvojeno je ukupno 50 miliona evra. Mera je imala za cilj ponovno zapošljavanje onih koji su ostali bez posla tokom pandemije, kao i formalizovanje kosovske privrede, poznate kao neformalna privreda. Osim toga, ova mera pružila je podršku ranjivim grupama, kao što su žene i osobe sa invaliditetom, a u njenom fokusu bilo je osnaživanje žena i zapošljavanje mladih, kroz različite šeme stažiranja. Mera takođe ima za cilj da podrži formalizovane zaposlene i ima za cilj da unapredi kosovsku omladinu u oblasti informacionih tehnologija. Podrška grupama ka kojima je ova mera uperena, sledi:

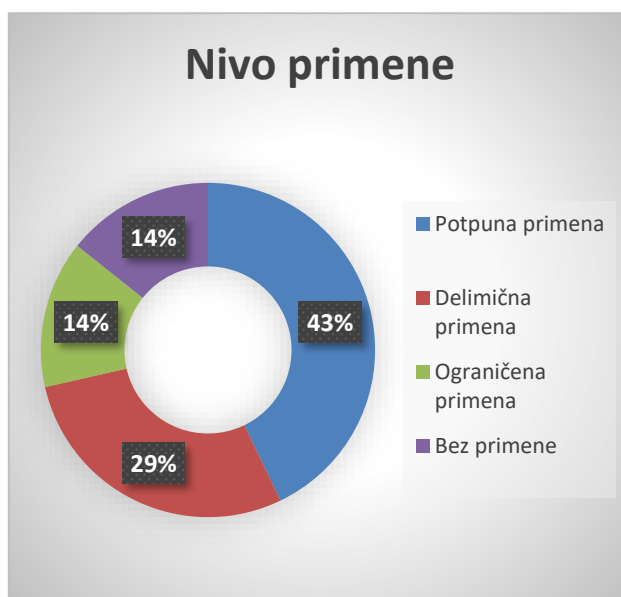
1. Vraćanje na posao onih koji su ostali bez posla tokom pandemije;
2. Podrška formalizovanim zaposlenima
3. Podrška zapošljavanju žena
4. Šema zagarantovanog zapošljavanja mladih
5. Obuka i zapošljavanje u IT
6. Podrška zapošljavanju osoba sa invaliditetom
7. Šema grantova za zanatlije

Osnovni cilj ove mere je jačanje privrede, otvaranjem novih radnih mesta, sa posebnim akcentom na osnaživanje žena i mladih. Međutim, mera je takođe pokušala da formalizuje privredu, koja beleži visoki nivo neformalnosti na Kosovu, a koja se procenjuje na oko 26-34% BDP-a.² Mera je pokušala pozitivno da utiče na ovaj aspekt podstičući poslodavce da prijave zaposlene, nudeći im povraćaj novca u gotovini. Bez sumnje, pored podsticaja za formalizaciju privrede i osnaživanje zaposlenih i žena, mera je bila usmerena i na mlade i grupe osoba sa invaliditetom. Kroz šeme stažiranja u saradnji sa različitim institucijama, stotinama studenata je ponuđeno radno mesto u određenim periodima, utičući tako i na njihovu pripremu za tržište rada. Mera 1 je takođe imala za cilj izgradnju kapaciteta mladih ljudi u oblasti informacionih tehnologija, pružajući mogućnosti stručnog osposobljavanja mladih zainteresovanih za oblast IT.

² Hasanaj Bedri, Karakteristikat e rritjes ekonomike të Kosovës në dekadën e fundit, Priština 2018, dostupno na <https://bqk-kos.org/edu/wp-content/uploads/2021/02/Karakteristikat-e-Rritjes-ekonomike-te-Kosoves-Bedri-HASANAJ.pdf> (pristupljeno juna 2022)

Nivo primene

Iako je ovo izveštaj koji rezimira praćenje primene mera koje proizilaze iz Paketa oporavka, postoje mere koje se i dalje primenjuju, i koje su budžetskim izdvajanjima za 2022. godinu planirane da budu realizovane do kraja godine. Međutim, postoje i mere koje su u potpunosti primenjene, npr. mera 1.1, vraćanje na posao onih koji su ga izgubili tokom pandemije je primenjena i ovoj ciljnoj grupi subvencionisana je zarada do 50% mesečne bruto zarade za 3 meseca. Što se tiče mera 1.2 i 1.3, iste su subvencionisane do kraja juna 2022. godine, kako bi postojalo dovoljno prostora za primenu mera podrške formalizovanim zaposlenima i ženama.

Grafikon 1. Nivo primene mere „Podrška porodici“

Treba napomenuti da su ove mere osmišljene i sprovedene u saradnji sa Poreskom upravom Kosova.

Kako bi proverio subvencionisanje koje je izvršeno iz Paketa oporavka, PUK je stavio na raspolaganje dodatnu alatku dostupnu poreskim obveznicima, posredstvom koje svaki poslodavac identifikacionim brojem može proveriti da li konkretan zaposleni može ostvariti koristi ili ne.

Mera 1.4 je mera koja je u potpunosti posvećena šemi zagarantovanog zapošljavanja mladih. Kao prvi korak, mera predviđa poboljšanje kvaliteta stručnog obrazovanja, povećanje broja profila koje nude Centri za stručno obrazovanje i njihovu akreditaciju, proširenje mogućnosti prakse, pružanje stručnog obrazovanja odraslih i priznavanje prethodnog učenja. Sprovođenje ove mere najavljeno je za novembar 2021. godine, međutim njena primena krenula je kasnije. U okviru ove mere je do sada realizovan 1 projekat. Projekat je realizovan u saradnji sa Univerzitetom u Prištini. Projekat je prvobitno predviđao 170 korisnika, međutim zbog nedostatka kandidata i nesuglasica oko uslova ugovora, u poslednjoj fazi ostalo ih je ukupno 63 (dakle zaposleno je ukupno 63 osobe). Suštinski kriterijum za kandidate bio je da su završili studije na Univerzitetu u Prištini u oblasti socijalne zaštite. Ova mera je imala za cilj zapošljavanje istaknutih studenata sa javnih univerziteta, radi njihovog stručnog razvoja i usavršavanja.

Tabela 1. Podaci o zaposlenima razvrstani po opštinama (korisnici - K)

Opština	K	Opština	K	Opština	K	Opština	K	Opština	K
Dečani	3	Gnjilane	6	Štimlje	1	Klina	1	Prizren	1
Glogovac	1	Elez Han	2	Suva Reka	1	Lipljan	9	Orahovac	1
Uroševac	2	Istok	4	Vučitrn	4	Mališevo	4	Srbica	6

Kosovo Polje	1	Podujevo	8	Kačanik	1	Novo Brdo	1	Vitina	1
Đakovica	1	Priština	6	Kamenica	1	Peć	1		

Korisnici ove mere će završiti praksu u sklopu svog stručnog usavršavanja u Centrima za socijalni rad (CSR), Zavodu za penzijsko osiguranje, Centrima za stara lica, Centrima za lica sa invaliditetom i NVO-ima licenciranim u dotičnim opštinama. Štaviše, u okviru ove mere realizovaće se još dva projekta koja su trenutno u početnoj fazi sa GIZ-om i UNICEF-om. Trenutno se planiraju još dva projekta sa GIZ-om i Unicefom. Drugi projekat, pod nazivom „Veštine za tržište rada – Fit for Job“, realizuje se uz sufinansiranje sa GIZ-om, a ima za cilj zapošljavanje 300 mladih.³ Međutim, ovi projekti su još uvek u početnoj fazi i o njima nema zvaničnih podataka. Međutim, treba napomenuti da sprovođenje ove mere potpada pod nadležnost AZRK-a.

Za meru 1.5 „Obuka i zapošljavanje u IT-u“, izdvojena su finansijska sredstva u iznosu od 5 miliona evra, a možemo reći da je ova mera sprovedena skoro u potpunosti. Merom je predviđena dodela vaučera maturantima zainteresovanim za stručno usavršavanje u oblasti informacionih tehnologija. U ovu meru je takođe uključena finansijska podrška studentkinjama/ženama na polju nauka, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), visokog obrazovanja na Kosovu. Prema zvaničnim podacima objavljenim na internet stranici MONT-a, otvoreni su programi za prijavljivanje, na koje su se prijavljivali maturanti i devojkice na STEM naukama i koji su birani shodno određenim kriterijumima. **943 maturanata**⁴, izabrana su da pohađaju kurseve IT obuke. Što se tiče finansijske podrške devojkama na polju STEM nauka, prema podacima dobijenim na internet stranici MONT-a, **552 korisnice devojkice/žene u oblasti STEM nauka**⁵, podržane su finansijskim sredstvima.

Međutim, treba napomenuti da je MFRT izdvojio budžetska sredstva u iznosu od 3.5 miliona evra za realizaciju mera 1.1 – Vraćanje na radno mesto onih koji su ostali bez posla tokom pandemije; 1.2 - Podrška formalizovanim zaposlenima; 1.3 - Podrška zapošljavanju žena; 1.5 – Obuka i zapošljavanje u oblasti IT, ne precizirajući tačno finansijska sredstva koja su tačno izdvojena za svaku pod-meru. Vredi napomenuti da pored ovih zvaničnih podataka prvog ciklusa raspodele finansijskih sredstava za maturantkinje i devojkice iz oblasti STEM nauka, još uvek nema zvaničnih podataka kada je reč o drugom ciklusu, za koji je odobrena predložena dodela finansijskih sredstava.

Mera 1.6 je naredna pod-mera kroz koju Ministarstvo finansija, rada i transfera nastoji da integriše grupe osoba sa invaliditetom u društvo, pružajući im priliku da pohađaju obuku za dalji razvoj njihovih veština. Ovo je planirano da bude učinjeno kroz obuku na radnom mestu koja ima za cilj

³ Podaci su dobijeni od Agencije za zapošljavanje Republike Kosovo

⁴ Odluka o objavljivanju imena dobitnika maturanata, za pohađanje kurseva iz oblasti informacionih tehnologija, poslednji put pristupljeno 27.06, dostupno na <https://spinp.agency/masht/wp-content/uploads/2022/05/vendimi-me-nr-01b-3579-per-perfitusve-te-sbvncioneve-te-maturantve-per-ndekjen-e-kurseve- ne-fushen-e-ti.pdf> (pristupljeno juna 2022)

⁵ Odluka o objavljivanju revidirane liste dobitnika finansijske podrške za studentkinje/žene na polju STEM nauka, dostupna na <https://spinp.agency/masht/wp-content/uploads/2022/05/vendimi-me-nr-01b-3578-te-perfitusve-te-mbeshetjes-financiare-per-studentet-vajza-gra-ne- fushat-e-stem.pdf> (pristupljeno juna 2022)

da svi njeni polaznici imaju bolje mogućnosti zapošljavanja⁶. Predviđeno je da mera bude realizovana u saradnji sa NVO-ima, koji će uklopiti izbor polaznika privrednom subjektu, u kome se odvija obuka. Prema meri 1.6, finansijska podrška tokom perioda obuke, koja traje od 3 do 6 meseci, polaznici obuke će primati 170 evra mesečno, dok će privredni subjekti primati po 100 evra mesečno po osobi. Po završetku faze obuke, privredni subjekat i polaznik obuke će biti u prilici da zasnuju redovan radni odnos, koji će takođe biti subvencionisan od strane države, pri čemu će podrška za zapošljavanje iznositi 270 evra mesečno po zaposlenom, u narednih 6 meseci. Ova mera je od velike važnosti jer ima za cilj podršku ranjivim grupama, za koje ovaj Paket predviđa mala finansijska sredstva. Međutim, iako kasni, počela je mera primene na osnovnom nivou, a u junu 2022. godine objavljeno je obaveštenje o prijemu kandidata. Što se tiče mere 1.7, ona je jedna od mera o kojoj nema nikakvih podataka o početku njene primene, ni na jednom nivou.

Tabela 2. Nivo primene mere 1

Mera	Nivo primene	Analiza
1.1 – Vraćanje na radno mesto onih koji su ostali bez posla tokom pandemije	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i otvorena je za prijavljivanje. Za ovu meru počele su isplate za korisnike i sve su načinjene, a takođe su izdvojena nova finansijska sredstva u iznosu od 1 mil. evra za nastavak njene primene. (Ovaj iznos uključuje i pod-mere 1.2 i 1.3)
1.2 – Podrška formalizovanim zaposlenima	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i otvorena je za prijavljivanje. Počela je isplata korisnika ove mere i njena realizacija. Takođe su izdvojena nova finansijska sredstva u iznosu od 1 mil. evra za nastavak njene primene. (Ovaj iznos uključuje i pod-mere 1.1 i 1.3)
1.3 – Podrška zapošljavanju žena	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i otvorena je za prijavljivanje. Počela je isplata za korisnike ove mere i njena realizacija. Takođe su izdvojena nova finansijska sredstva u iznosu od 1 mil. evra za nastavak njene primene. (Ovaj iznos uključuje i pod-mere 1.1 i 1.2)
1.4 - Šema zagarantovanog zapošljavanja mladih	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i korisnici na prvom projektu su

⁶ Odluka o utvrđivanju uslova i kriterijuma za sprovođenje mere 1.6 - Podrška osobama sa invaliditetom, u okviru Paketa ekonomskog oporavka, dostupna <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/01415B70-161E-4B60-ADD1-35F67326A71E.pdf>, (pristupljeno juna 2022)

		počeli sa radom. Ostali projekti u okviru ove mere su i dalje u procesu primene.
1.5 – Obuka i zapošljavanje u IT	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i do sada je izdvojeno 5 miliona 500 hiljada evra. Prijavljivanje za maturante i devojke na polju STEM-a je bilo otvoreno, a koristi su ostvarila 943 maturanta i 552 devojke/žene iz oblasti STEM nauka. Još uvek nema podataka o drugom ciklusu, za koji su izdvojena finansijska sredstva.
1.6 – Podrška zapošljavanju osoba sa invaliditetom	Ograničena primena	Mera je počela sa primenom i otvoreno je prijavljivanje za NVO. Međutim, još nije krenula faza obuke.
1.7 – Šema grantova za zanatlije	Bez primene	Mera još uvek nije počela da se primenjuje i samim tim još uvek nije stavljena u funkciju.

Mera 2 - Oživljavanje ekonomije i proizvodnje

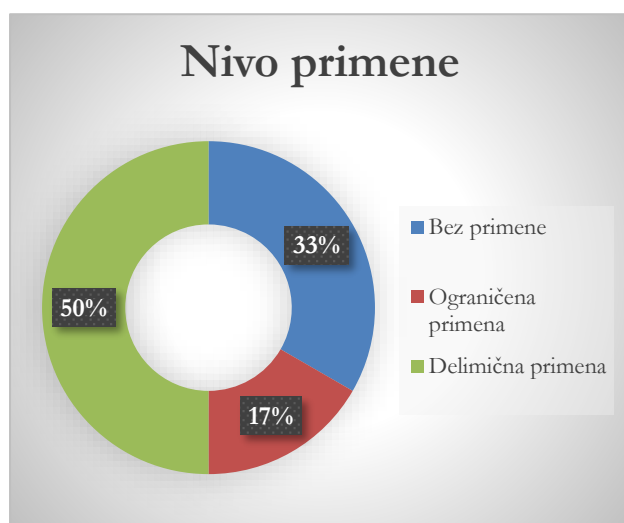
Jedan od najizraženijih problema u periodu pandemije KOVIDA-19 bile su ekonomske posledice koje su usledile nakon perioda zatvaranja. Posledice su ostvarile dugoročan uticaj, a opstanak u post-kovid-19 periodu postao je teži, posebno kada je reč o ranjivim grupama u društvu. Usled korenitih promena, izrada ambicioznog plana postala je od suštinske važnosti i vlade širom sveta su dobile jaču ulogu, kada je reč o oživljavanju svoje privrede. U cilju smanjenja ekonomskih posledica i oživljavanja privrede, na globalnom nivou su kreirani paketi oporavka. Cilj istih bio je da se svedu na minimum lančani efekti koje je pandemija prouzrokovala. Iste mere su preduzete i na Kosovu, iako u nameri da se promene modaliteti rada i života, zarad zelenije budućnosti. Paket ekonomskog oporavka, trenutno se primenjuje u nameri da podrži određene sektore, i da osnaži, ubrza i transformiše privredu na onu koja je održiva i zelena. Druga mera ima za cilj „Oživljavanje ekonomije i proizvodnje“, i da podstakne domaću privredu, kroz poboljšanje strukture BDP-a, uglavnom u proizvodnim sektorima. Mere koje slede u nastavku predviđene su u nameri postizanja stabilne privrede:

1. Subvencionisanje investicionih zajmova
2. Podrška privrednim subjektima za pristup finansijama
3. Ulaganja u IT i inovacije
4. Podrška izvozu
5. Revitalizacija sela kroz poljoprivredu i agroturizam
6. Oporavak ugostiteljstva i zatvorenih privrednih subjekata

Nivo primene

Već se privodi kraju proces praćenja, a još uvek postoje mere koje nisu u potpunosti primenjene u okviru ove mere. Tokom ovog procesa praćenja, INDEP je primetio da su neke mere primenjene intenzivnije, dok druge još nisu primenjene. Ova mera je od velikog značaja zbog oblasti koje je imala za cilj da podrži, a koje do ovog perioda nisu uspele u potpunosti da ispune prvobitno nameravane ciljeve.

Mera 2.1 imala je za cilj da omogući nove investicije, kroz podršku finansijskom kreditiranju, u cilju omogućavanja novih ulaganja svih subjekata koji se bave proizvodnjom i preradom. Mera je imala za cilj da podrži proizvodni sektor zemlje, konkretno da pruži pomoć proizvodnim preduzećima investicionim zajmovima, koji se daju posebno za podizanje ljudskih i proizvodnih

Grafikon 2: Stepen primene mere „Oživljavanje ekonomije i proizvodnje“

kapaciteta unutar kompanije. Primenjivost mere nije potpuna imajući u vidu da je prijavljivanje za ove zajmove otvoreno do juna 2022. godine. Za primenu ove mere, bilo je nedoumica i primedbi proizvodnih preduzeća. Čak se smatra selektivnom, imajući u vidu da podržava proizvodna preduzeća u ograničavajućim vremenskim okvirima, s obzirom na prvobitni period pandemije. Razlog tome je činjenica da se ovakvi subjekti mogu subvencionisati samo ako su se prijavili za takve kredite od oktobra 2021. godine.

Pod-mera 2.4 „Podrška izvozu“ je u direktnoj sprezi sa pod-merom 2.1, imajući u vidu da ima za cilj da pruži finansijsku podršku proizvodnim preduzećima, subvencionisanjem izgradnje kapaciteta rukovodećeg kadra za stručnu sertifikaciju, marketing i učešće na obuci u inostranstvu, na temu pronalaženja novih tržišta. Ovu pod-meru je MFRT uveo istovremeno sa merom 2.1, ali je i dalje samo u prvoj fazi primene. Vredi napomenuti da je mata 2022. godine za realizaciju ove mere izdvojeno još 7.149.864 evra, a Vlada je obrazložila da će dodeljena sredstva biti prebačena u odgovarajuće programe, shodno listi korisnika izabranih u okviru projekta „Konkurentnost i spremnost za izvoz“, konkretno „Programa kompatibilnih grantova“⁷.

Pod-mera 2.4 „Podrška izvozu“ je u direktnoj sprezi sa pod-merom 2.1, imajući u vidu da

Takođe, pod-mera 2.2 „Podrška privrednim subjektima za pristup finansijama“ i dalje je primenjena u ograničenom obimu. Pored podrške tarifnim garancijama u iznosu od 3 miliona evra KFKJ-a⁸, ostatak iznosa obećanog Paketom još uvek nije stavljen u primenu. Štaviše, treba napomenuti da je Vlada Kosova izdvojila sredstva za pod-meru 2.5 „Oživljavanje sela kroz

⁷ Odluka o utvrđivanju uslova i kriterijuma za delimično sprovođenje mere 2.4, dostupna na <https://mf.rks.gov.net/desk/inc/media/64326E76-4375-4241-8FA3-D6C1EB226CE6.pdf> (pristupljeno juna 2022)

⁸ Vesti, Ministarstvo finansija, rada i transfera, 11.08.2021, Priština, dostupno na <https://mf.rks.gov.net/Page.aspx?id=1,2,1111>, (pristupljeno juna 2022)

poljoprivredu i agroturizam“ od 2 miliona 500 hiljada evra⁹, ali primena ove pod-mere još uvek nije počela.

Tabela 3. Nivo primene mere 2

Mera	Nivo primene	Analiza
2.1 – Subvencionisanje investicionih zajmova	Ograničena primena	Mera je stavljena u funkciju i otvoren je rok za podnošenje zahteva za subvencije.
2.2 – Podrška privrednim subjektima za pristup finansijama	Delimična primena	Mera je počela da se sprovodi i za njenu punu primenu je izdvojeno 3 miliona evra, ali ista još uvek nije počela.
2.3 – Investicije u IT i inovacije	Bez primene	Mera još nije stavljena u funkciju i nije počela da se primenjuje.
2.4 – Podrška izvozu	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i otvoren je rok za podnošenje prijave za subvencije. Takođe Vlada je izdvojila 7.149.864 evra koji će biti prebačeni u odgovarajuće programe, shodno listi korisnika odabranih „Programom kompatibilnih grantova“
2.5 – Revitalizacija sela kroz poljoprivredu i agroturizam	Delimična primena	Mera je krenula sa primenom i izdvojena su finansijska sredstva od 2 miliona 500 hiljada evra.
2.6 – Oporavak ugostiteljstva i zatvorenih privrednih subjekata	Bez primene	Mera još nije stavljena u funkciju i nije počela da se primenjuje.

Mera 3 – Podrška porodici

Sem ekonomskog potresa, pandemija kovida-19 izazvala je dugoročne posledice u različitim ravnilima. Društvene krize nastale kao posledica ove pandemije, uticale su na rast nejednakosti, nezaposlenosti, diskriminacije i na različite načine uticale na različite segmente stanovništva. Pogadajući posebno ranjive grupe, smatrano je više nego shodnim, sprovesti državnu intervenciju,

⁹Odluka 20/50 Vlade Kosova, Službeni list, 23.12.2021, Priština dostupna na <https://gzk.rks.gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno juna 2022)

kroz određene politike, kako bi se stvorile zaštitne mere, posebno za kategorije koje su najviše ugrožene i najviše pogođene posledicama pandemije. Kosovsko društvo nije bilo izuzetak, a posebno na Kosovu gde šeme socijalne zaštite ne pružaju sigurnost, smatrano je neophodnim obezbediti nove platforme socijalne zaštite, koje obezbeđuju sigurnost osnovnih prihoda u svakom trenutku. Preduzete mere su integrisane u PEO i obezbeđena je finansijska podrška porodicama koje su ostale bez glave porodice, nezaposlenim porodiljama, penzionerima i porodicama korisnicima socijalne pomoći. Za ovu meru izdvojeno je 50 miliona evra, što je svota koja je raspoređena u šest različitih kategorija, koje slede:

1. Podrška porodicama koje su izgubile glavu porodice
2. Podrška penzionerima i porodicama korisnicima socijalne pomoći
3. Reforma šeme socijalne pomoći
4. Vaučeri za nabavku hrane za socijalno ugrožene porodice
5. Isplata za nezaposlene porodilje
6. Podrška porodičnoj likvidnosti
7. Podrška u prevazilaženju energetske krize
8. Povećanje državnih rezervi

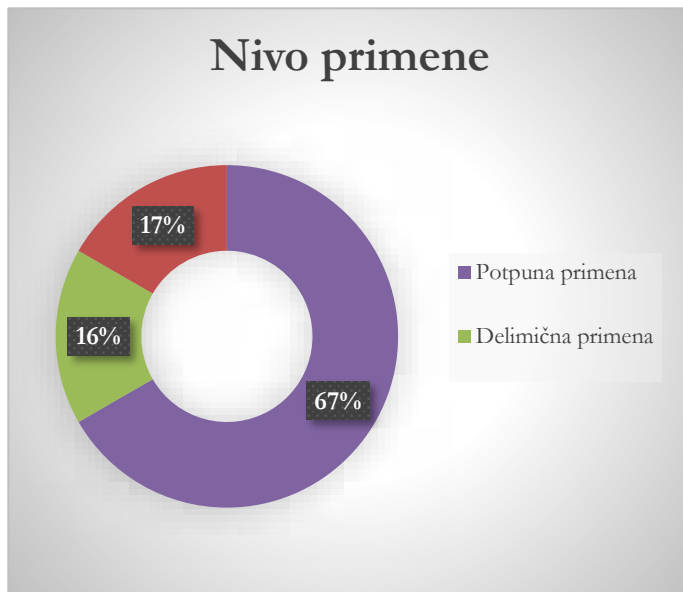
Nivo primene

Treća mera predstavlja jednu od najuspešnije sprovedenih mera, i to na prvobitno zamišljen način. Razlog za to je taj da je Vlada svaku svoju pod-meru primenila intenzivno, na nekom nivou primene. Mera ima za cilj da podrži najranjivije grupe. Pod-mera 3.1 „Podrška porodicama koje su izgubile glavu porodice“, je u potpunosti primenjena, imajući u vidu da je do sada pružana finansijska podrška porodicama koje su ostale bez glave domaćinstva. Štaviše, februara ove godine za pojedine mere, uključujući i meru 3.1, izdvojeno je dodatnih 3.5 miliona evra, međutim iznos sredstava dodeljenih za ovu meru nije tačno razjašnjen. Međutim, ova mera je primenjena u koordinaciji sa njenom prvobitnim projekcijom.

Što se tiče mere 3.2 i mere 3.5, treba napomenuti da je pored izdvajanja finansijskih sredstava za ovu meru, šema za nezaposlene porodilje pretočena u trajnu politiku, kao i naknade za penzionere. Stoga se smatra da su ove mere u potpunosti primenjene, kao i da su bile uspešnije od načina na koji su prvobitno zamišljene. Razlog za to bio je to što je potreba za povećanjem finansijske podrške penzionerima bila nesporna, imajući u vidu da je iznos kojim su penzioneri pre toga podržani bio suviše mali da bi zadovoljio potrebe ove društvene grupe. Takođe, prema odluci Vlade iz aprila 2022. godine¹⁰ svi korisnici šeme socijalne pomoći koji imaju pravo na ovu beneficiju su primili dvostruku isplatu socijalne pomoći za mesec april 2022. Međutim, ostaje da se vidi dalja primena ove mere. Mera 3.5 – isplata za nezaposlene porodilje, je takođe bila nužna za osnaživanje žena i njihovog položaja u društvu, budući da nezaposlene porodilje ranije nisu podržane ni na kakav način. Kao deo ove mere, počela je postepena primena programa dečjih dodataka u iznosu

¹⁰ Mere za povećanje podrške građanima Republike Kosovo dostupna na <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=57255> (pristupljeno juna 2022)

od 20 evra za novorođenčad i 10 evra za decu, podsticaj koji je takođe veoma neophodan kada je reč o socijalnom blagostanju kosovskih porodica.

Grafikon 3: Nivo primene mere „Podrška porodici“

Mera 3.3 je mera koja je još uvek na početnom nivou primene. Decembra 2021. godine potpisan je sporazum o finansiranju „Projekta reforme sistema socijalne pomoći na Kosovu“ između MFRT i Svetske banke¹¹. Ugovor je vredan 45 miliona evra, i biće usmeren na poboljšanje učinka Šeme socijalne pomoći. Međutim, osim potpisivanja sporazuma, nema zvaničnih podataka o konkretnim rezultatima, kada će sporazum biti konkretizovan i kada će kategorije koje ova pod-mera obuhvata početi da ostvaruju koristi.

Mera koja je primenjena upravo onako kako je prvobitno zamišljena je mera 3.4 – „Vaučeri za nabavku hrane za socijalno ugrožene porodice“. Uprkos tome, Ministarstvo je u aprilu ponovo otvorilo prijavljivanje za vaučere za nabavku hrane. Ovog puta, ova mera je primenjena u saradnji sa nevladinim organizacijama koje pružaju socijalne usluge, a iznos je varirao i do 50.-evr po prehrambenom paketu.¹²

Podrška porodičnoj likvidnosti bila je predmet mere 3.6. kojom je Vlada subvencionisala građane Kosova sa 10% potrošačkih kredita, do iznosa od 10.000 evra. Do februara 2022. načinjene su isplate za **3,396 korisnika** ove mere,¹³ međutim, Vlada je izdvojila finansijska sredstva u iznosu od 7.300.000,00 €¹⁴ za sprovođenje ove mere kao i da poveća podršku građanima Republike Kosovo. Ova mera nije u potpunosti primenjena i očekuje se da se u njenom nastavku subvencionišu i drugi podnosioci prijave.

Tokom perioda primene mera, Vlada Kosova je smatrala neophodnim usvajanje dve mere, 3.7 i 3.8. Za primenu pod-mere 3.7 izdvojena su budžetska sredstva u iznosu od 20 miliona evra. Meru je sprovelo Ministarstvo privrede, koje je ovaj iznos novca prebacilo KEK-u za subvencionisanje uvoza električne energije. Mera 3.8 je takođe u potpunosti primenjena, sa ciljem da poveća državne

¹¹ Vesti, Ministarstvo rada, finansija i transfera, vesti, 26.10.2021, Priština, dostupno na <https://mf.rks-gov.net/Page.aspx?id=1,2,1141> (pristupljeno juna 2022)

¹²Javni pozivi za nevladine organizacije i druge subjekte koji pružaju socijalne usluge ranjivim kategorijama društva putem prehrambenih paketa dostupni na [2B4DCDBE-3B9F-49CE-895E-1B1227597DBA.pdf](https://rks.gov.net/2B4DCDBE-3B9F-49CE-895E-1B1227597DBA.pdf) (rks-gov.net) (pristupljeno juna 2022)

¹³Odluka br. 19/50 Vlade Kosova, Službeni list, 23.12.2021, Priština, dostupna na <https://gzk.rks-gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno juna 2022)

¹⁴Odluka o izdvajanju budžetskih sredstava za meru 3.6 Vlade br. 10/69 dostupna na [Vendim-i-mbledhjes-se-72-te-Qeverise-se-Republikes-se-Kosoves-1.pdf](https://rks.gov.net/Vendim-i-mbledhjes-se-72-te-Qeverise-se-Republikes-se-Kosoves-1.pdf) (rks-gov.net) (pristupljeno juna 2022)

rezerve. Za ovu meru izdvojeno je ukupno 10 miliona evra.¹⁵ Ova sredstva su prebačena Ministarstvu industrije, preduzetništva i trgovine, koje će sprovesti ovu meru u koordinaciji sa MFRT-om.

Tabela 4. Nivo primene mere 3

Mera	Nivo primene	Analiza
3.1 – Podrška porodicama koje su izgubile glavu porodice	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i njena primena je završena. Već je izvršena isplata za oko 3,396 porodica koje su izgubile člana porodice kao posledica pandemije KOVIDA-19. Izdvojeno je 3.5 miliona evra, međutim nije tačno definisan iznos koji je dodeljen za ovu meru.
3.2 – Podrška penzionerima i porodicama korisnika socijalne pomoći	Mera je pretočena u trajnu politiku	Ova finansijska podrška je postala trajna.
3.3 – Reforma šeme socijalne pomoći	Ograničena primena	Postignut je dogovor sa Svetskom bankom u okviru ove pod-mere, međutim ta mera je još uvek na početku primene.
3.4 – Vaučeri za nabavku hrane za socijalno ugrožene porodice	Potpuna primena	Mera je stavljena u funkciju i otvorena je za prijavljivanje. Učinjen je pokušaj da se njom podrže narodne kuhinje za socijalno ugrožene. MTFR je potpisao ugovore o finansijskoj podršci sa predstavnicima organizacija korisnika. Primena je nastavljena u aprilu u saradnji sa NVO.
3.5 – Isplata za nezaposlene porodilje	Mera je pretočena u trajnu politiku	Mera je stavljena u funkciju i počela je isplata korisnicima.
3.6 – Podrška porodičnoj likvidnosti	Delimična primena	Mera je stavljena u funkciju i otvoren je rok za prijavljivanje za potrošačke kredite. Do sada su izvršene isplate broju od 3,396 lica, a izdvojena su i druga finansijska sredstva u iznosu od 7.300.000,00 €. Očekuje se nastavak primene ove mere.
3.7 – Podrška u prevazilaženju energetske krize	Potpuna primena	Izdvojena su budžetska sredstva u iznosu od 20 miliona eura. Ovu pod-meru će sprovesti MP koje će ovaj iznos novca preneti KEK-u za subvencionisanje uvoza električne energije.

¹⁵Odluka 01/65 Vlade Kosova, Službeni list, 26.02.2022, Priština, dostupna na <https://gzk.rks.gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno juna 2022)

3.8 – Povećanje državnih rezervi	Potpuna primena	Za ovu meru izdvojena su finansijska sredstva od 10 miliona evra. Ova sredstva su prebačena MIPT koje će primeniti ovu meru u koordinaciji sa MFRT.
----------------------------------	-----------------	---

Mera 4 – Podrška javnosti

Problemi i izazovi s kojima su se suočavale države pre pandemije još više su došli do izražaja nakon pandemije. Urušeni zdravstveni sistemi, krajnje siromaštvo, slab kvalitet obrazovanja, nezaposlenost, nejednakost, imigracija su izazovi koji su se još više produbili u vreme pandemije. I na Kosovu su preduzete mere oporavka kako bi se ojačali vitalni sektori. Jedna od važnih mera, posebno za funkcionisanje različitih sektora kao što su zdravstvo, obrazovanje i kultura je četvrta mera PEO ili podrška javnosti. Ova mera ima za cilj, između ostalog, da poveća kvaliteta javnih usluga. Istinska primena mere je za svoj glavni cilj imala jačanje određenih sektora za povećanje blagostanja, potpomažući istovremeno oporavak od pandemije i nastojeći da reši dugoročne probleme koji su prevladavali na Kosovu, kao što su zdravstveni sistem, obrazovne ustanove, kulturna podrška i ostale mere, koje slede u nastavku:

1. Podrška zdravstvu
2. Podrška prosveti
3. Podrška kulturi i sportu
4. Podrška bezbednosti
5. Podrška dijaspori
6. Podrška javnim preduzećima

Nivo primene

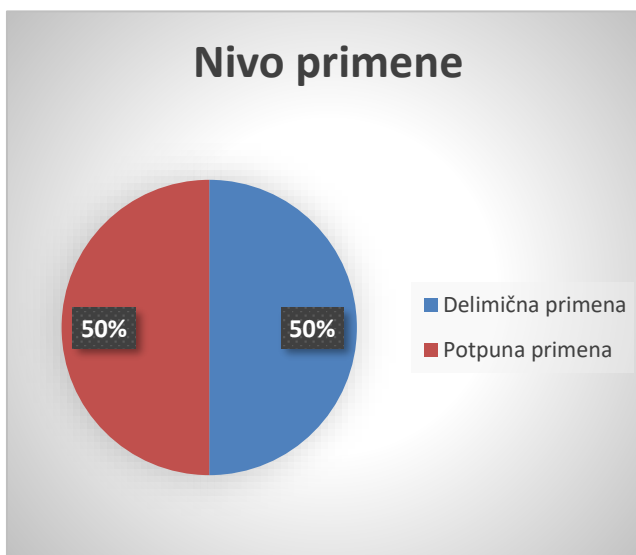
U početnom periodu primene mere 4.1, izdvojeno je 2.7 miliona evra, kao vid finansijske podrške zdravstvenom osoblju u javnom sektoru, uz dodatnu isplatu od 10% na redovnu bruto zaradu, ne manje od 60 evra za mesece avgust, septembar i oktobar 2021. godine. U periodu decembar-februar izdvojena su i druga finansijska sredstva od 3 miliona evra za nastavak primene ove mere, iako nema zvaničnih podataka da li su ta sredstva raspoređena i da li je mera nastavljena na bilo koji način. Takođe, mera 4.2, koja uključuje finansijsku podršku obrazovanju, ostala je delimično primenjena, imajući u vidu da, osim odluke o izdvajanju iznosa od 4 miliona 110 hiljada evra u decembru 2021. godine, ne postoje zvanični podaci o primeni ove mere. Međutim, INDEP zaključuje da su finansijska sredstva izdvojena za meru 4.2 dodeljena za raspodelu finansijske podrške devojkama koje studiraju STEM nauke, imajući u vidu da je MONT primenio ovu meru. Međutim, INDEP nije uspeo da dobije zvanične podatke o sprovođenju ove mere.

Treba napomenuti da je za meru 4.3 - Podrška kulturi i sportu u avgustu za Ministarstvo kulture, omladine i sporta izdvojeno 5 miliona evra, kao sredstva koja je trebalo da se ulože u zaštitu kulturnog nasleđa, sport i podršku kulturi i omladini generalno. Takođe, februara 2022. godine,

Vlada je izdvojila još 100 hiljada evra za MKOS za sprovođenje Paketa ekonomskog oporavka.¹⁶ Iako je MKOS izdvojio više od 5 miliona evra, ne postoje zvanični podaci o tome kako su ove mere primenjene. Iako se može zaključiti da je mera sprovedena, imajući u vidu da je MKOS u poslednje vreme bilo poprilično aktivan u ovim oblastima, to se ne može potvrditi imajući u vidu da nije u sprezi sa aktivnostima koje sprovodi Ministarstvo i sa Paketom oporavka.

Mera 4.4 – „Podrška bezbednosti“ je veoma važna mera za Republiku Kosovo. U okviru ove mere MFRT je osnovao Fond za bezbednost, da zadovolji potrebe Kosovskih bezbednosnih snaga. Shodno tome, MFRT je otvorio službeni bankovni račun za prijem sredstava od građana RKS i dijaspora koji žele da daju svoj prilog Fondu. Iako je ovo veoma važan korak koji je preduzet kada je reč o Kosovskim bezbednosnim snagama, osnivanje ovog fonda je ostavilo prostora za kritiku i debatu. Razlog je taj što je osnovan već više od 3 meseca, a iznos akumuliran u Fondu kao rezultat raznih donacija, još nije obelodanjen javnosti,

„Podrška dijaspori“ ili mera 4.5 je naredna mera koja je imala za cilj da ublaži finansijski teret sa kojim se suočava dijaspora, usled ograničenja primene zelene karte na Kosovu. Ovom merom, Vlada je prvobitno smanjila troškove granične polise za članove dijaspora koji dolaze na Kosovo, putem Kosovskog biroa osiguravača, kao organa za sprovođenje ove mere. Međutim, od januara 2022. godine građani Kosova koji imaju strane registarske tablice, plaćaju punu polisu na šalterima KBO-a, dok svi nakon toga imaju pravo na nadoknadu prijavom na platformi e-Kosova¹⁷.

Grafikon 4. Nivo primene mere „Podrška javnosti“

Počela je i primena poslednje pod-mere Mere 4 „Podrška javnim preduzećima“. Vlada Kosova izdvojila je finansijska sredstva u iznosu od 10 miliona 860 hiljada evra na ime finansijske podrške javnim preduzećima.¹⁸ Centralna i lokalna javna preduzeća koja imaju finansijskih poteškoća, kao posledica suočavanja sa pandemijom, ostvariće koristi od primene predmetne mere. Javna preduzeća će imati mogućnost da uzmu beskamratne zajmove, kako bi pokrila troškove poslovanja i finansijske obaveze. Prvobitno su podržane kompanije kao što su Trepča ad i Telekom ad, koje su rizikovale da izgube licencu za rad, u slučaju da ne pokriju svoje finansijske obaveze. Štaviše, maja meseca, MFRT i javna preduzeća: Pošta Kosova, Infrakos, Trainkos, RVK Priština i Telekom Kosova potpisali su ugovore o podzajmu ukupne vrednosti od oko 5 miliona evra¹⁹.

¹⁶Dodela finansijskih sredstava za meru 4.3, u [Mbledhja e 62-të e Qeverisë së Kosovës - Zyra e Kryeministrit të Kosovës \(rks-gov.net\)](https://www.rks-gov.net) (pristupljeno juna 2022)

¹⁷ Podaci dobijeni od Kosovskog biroa osiguravača na Kosovu

¹⁸Odluka br. 01/53 Vlade Kosova, Službeni list, 31.12.2021, Priština, dostupno na <https://gzk.rks-gov.net/ActsByCategoryInst.aspx?Index=3&InstID=3&CatID=30> (pristupljeno juna 2022)

¹⁹ Vesti MFRT-a na <https://mf.rks-gov.net/page.aspx?id=1,2,1190> (pristupljeno juna 2022)

Tabela 5. Broj graničnih polisa izdatih u periodu 2020-2021. godine

Napлата shodno Memorandumu o saradnji br. 611/20 od 30.07.2020. (2020. godina)						
BR.	Datum	Opis	Broj prodatih polisa (Mera 4.5)	Fakturisano	Plaćeno	Neplaćeno
1	15-Sep-20	avgust	12,279	€ 159,627.00	€ 159,627.00	€ -
2	15-Sep-20	avgust	3,179	€ 41,327.00	€ -	€ 41,327.00
3	6-Oct-20	septembar	7,252	€ 94,276.00	€ 94,276.00	€ -
4	6-Oct-20	septembar	2,967	€ 38,571.00	€ -	€ 38,571.00
7	18-Nov-20	oktobar	13,658	€ 177,554.00	€ 177,554.00	€ -
8	18-Nov-20	oktobar	3,951	€ 51,363.00	€ -	€ 51,363.00
10	11-Dec-20	novembar	4,804	€ 62,452.00	€ 62,452.00	€ -
11	11-Dec-20	novembar	2,693	€ 35,009.00	€ -	€ 35,009.00
13	9-Feb-21	decembar	28,638	€ 372,294.00	€ 372,294.00	€ -
14	9-Feb-21	decembar	9,742	€ 126,646.00	€ -	€ 126,646.00
Ukupno			89,163	€ 1,159,118.99	€ 866,202.99	€ 292,916.00

Napлата shodno Memorandumu o saradnji br. 708/21 od 24.06.2021. (2021. godina)						
BR.	Datum	Opis	Broj prodatih polisa (Mera 4.5)	Fakturisano	Plaćeno	Neplaćeno
1	6-Aug-21	jul	101,466	€ 1,319,058.00	€ 1,319,058.00	€ -
2	6-Aug-21	jul	12,943	€ 168,259.00	€ -	€ 168,259.00
4	6-Sep-21	avgust	64,345	€ 836,485.00	€ 836,485.00	€ -
5	6-Sep-21	avgust	7,561	€ 98,293.00	€ -	€ 98,293.00
7	30-Sep-21	septembar	10,866	€ 141,258.00	€ 141,258.00	€ -
8	30-Sep-21	septembar	1,602	€ 20,826.00	€ -	€ 20,826.00
10	30-Oct-21	oktobar	14,596	€ 189,748.00	€ 189,748.00	€ -
11	30-Oct-21	oktobar	1,848	€ 24,024.00	€ -	€ 24,024.00
13	30-Nov-21	novembar	8,646	€ 112,398.00	€ 112,398.00	€ -
14	30-Nov-21	novembar	1,276	€ 16,588.00	€ -	€ 16,588.00
15	10-Jan-22	decembar	43,756	€ 568,828.00	€ 568,828.00	€ -
16	10-Jan-22	decembar	7,590	€ 98,670.00	€ -	€ 98,670.00
Ukupno			276,495	3,594,435.00	3,167,774.99	426,660.00

Tabela 6. Nivo primene mere 4

Mera	Nivo primene	Analiza
4.1 – Podrška zdravstvu	Delimična primena	Prvobitno je izdvojeno 2.7 miliona za podršku medicinskom osoblju u javnom sektoru, a ta sredstva su dodeljena 2021. godine. Nakon toga je za nastavak primene ove mere izdvojeno 3 miliona evra.
4.2 – Podrška prosveti	Delimična primena	Izdvojeno je 4 miliona 110 hiljada evra za finansijsku podršku obrazovanju.
4.3 – Podrška kulturi i sportu	Potpuna primena	Za ovu meru, za podršku kulturnim i sportskim aktivnostima izdvojeno je 5 miliona evra.
4.4 – Podrška bezbednosti	Delimična primena	MFRT je osnovao Fond bezbednosti, gde su građani Kosova i dijaspora preko bankovnog računa davali donacije, ali je još uvek nepoznat iznos prikupljen od donacija.
4.5 – Podrška dijaspori	Potpuna primena	Za ovu meru je izdvojeno 5 miliona evra za podršku dijaspori. Od početka 2022. svim članovima dijaspore sa stranim registarskim tablicama biće subvencionisana pogranična polisa.
4.6 – Podrška javnim preduzećima	Potpuna primena	Izdvojeno je 10 miliona 860 hiljada evra za finansijsku podršku javnim preduzećima.

Mera 5 - Ulaganje u infrastrukturu i životnu sredinu

Vlade različitih zemalja pokušale su da se pozabave klimatskim promenama i kroz ekonomske pakete, između ostalih izazova koje bi trebalo bolje rekonstruisati u periodu nakon pandemije. Mnoge zemlje su integrisanje zelenih principa u ponovnoj izgradnji privrede, smatrale ne samo izazovom već i prilikom da transformišu stanište u kojem živimo u održivu i ekološki naklonjenu sredinu. Naravno, bolja obnova ne znači samo rešavanje klimatskih promena, već znači i borbu

²⁰ Zvanični podaci dobijeni od Kosovskog biroa osiguravača

protiv negativnih društvenih i ekonomskih uticaja pandemije kovida-19. Zbog toga su paketi osmišljeni za ekonomski oporavak integrisali ove tri komponente od vitalnog značaja u vremenu u kojem živimo.

Kosovo se takođe pozabavilo izazovom klimatskih promena u dizajnu Paketa ekonomskog oporavka, time što je uključilo meru 5 – ulaganja u infrastrukturu i životnu sredinu. Ovom merom su u ime primene izdvojena sredstva u iznosu od 100 miliona evra, koja su u celosti namenjena investicijama i strateškim projektima koji se odnose na zeleni oporavak i očuvanje životne sredine. Međutim, iako je mera od ogromne važnosti, vrlo malo je urađeno u ovom smeru.

INDEP je, tokom procesa praćenja primene PEO, analizirao dizajn i primenu Paketa, međutim nije zabeležio nikakav napredak u ovom smeru niti ispunjenje ciljeva postavljenih početnim dizajnom Paketa. Iako mera sadrži ogromna ulaganja kako u filtere TE Kosovo B i druge projekte koji poboljšavaju živote građana i uopšte kvalitet vazduha na Kosovu, još uvek nema ničeg konkretnog u tom smeru. Vredi napomenuti da je predstavljen projekat pruge Priština-Drač, a potpisan je i sporazum o sufinansiranju između Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture Republike Kosovo i Ministarstva infrastrukture i energetike Republike Albanije za studiju izvodljivosti i projektnu ideju železničke linije Drač – Priština²¹. Uprkos ovom sporazumu, nema opipljivih rezultata primene ove mere. INDEP ovo smatra zabrinjavajućom činjenicom imajući u vidu da primena ove mere nije bila aktivna u jednogodišnjem periodu, a takođe postoji i duboka neravnoteža između primene mera. Štaviše, s obzirom na izdvojena sredstva i značaj mere, kao i planiranje obnove po zelenim principima, primena ove mere u minimalnoj meri, poprilično zabrinjava.

Obveznice dijaspore

Paket oporavka je sadržao i ima za cilj stvaranje budžetske kase za investicije iz dijaspore, primena istog je započela, uprkos malom interesovanju Albanaca iz dijaspore za ulaganja. Ukupno, obveznicama dijaspore prikupljeno je 10.43 miliona evra, od obveznica u vrednosti od 20 miliona evra koje su ponuđene na prodaju, kako bi se doznake kanalisale i iskoristile za investicije u zemlji. Međutim, ne može se reći da je ova mera ispunila svoju zacrtanu svrhu imajući u vidu da, osim mlakog objašnjenja da će ove investicije biti usmerene na oživljavanje privrede zemlje, ista nije konkretizovana i nije tačno precizirala gde će ta sredstva konkretno biti uložena.

Jednokratna podrška u iznosu od 100 evra

Pored mera koje su prvobitno osmišljene i sprovedene tokom 2021. i 2022. godine, tokom ovog procesa usvojene su i sprovedene i druge ad-hoc mere. Jedna od njih je podrška u iznosu od 100 evra zaposlenima u privatnom sektoru koji su bili podobni za ove beneficije, a kriterijum za to bio je da vrednost njihove primarne zarade ne pređe iznos od 1.000 evra. Korisnici ove mere bili su i zaposleni u javnom sektoru, koji primaju i primarnu zaradu do 1.000 evra. Treća grupa podržana

²¹Ugovor o studiji izvodljivosti i projektnoj ideji za železničku liniju Drač - Priština, dostupno na <https://kryeministri.rks-gov.net/u-mbajt-mqipja-e-tete-e-perbashket-e-qeverise-se-kosoves-dhe-qeverise-se-shqiperise/> (pristupljeno juna 2022)

jednokratnim novčanim iznosom od 100 evra bili su svi aktivni i redovni studenti upisani na javne i privatne univerzitete²².

Korisnici iz privatnog sektora
336.000 ²³

Zaključak

Paket ekonomskog oporavka jedan je od najvažnijih paketa i sa najvećom finansijskom vrednošću sredstava izdvojenih za njegovu primenu. Paket je predviđao ukupno 420 miliona evra izdvojenih za primenu, u nastojanju da dovede do preporoda i ekonomskog oporavka Kosova u periodu nakon pandemije. Pored ekonomske dimenzije, PEO u svoje je temelje uključio i socijalnu i ekološku dimenziju u koje je bilo neophodno intervenisati, s obzirom na izazove sa kojima se suočavamo u ovom periodu. Paket oporavka ima za cilj ekonomski oporavak, formalizovanjem i širenjem novih mogućnosti za određene društvene grupe, kao što su mladi, povećanjem bruto domaćeg proizvoda kroz podršku proizvodnim sektorima i ukupni privredni rast. Ovaj paket je takođe imao za cilj povećanje socijalne zaštite kroz osnaživanje žena i njihovog materijalnog položaja, penzionera i grupa osoba sa invaliditetom.

INDEP je propratio proces osmišljavanja i primene mera Paketa oporavka i zaključuje da je do ove faze većina mera bila na početnom nivou ili je do neke mere primenjena, sa izuzetkom određenih mera. Vredi napomenuti da tokom procesa sastavljanja pomoćnih mera Paketa oporavka, Vlada, kao glavni nosilac Paketa, nije održala javne konsultacije, koje se smatraju neophodnim u slučajevima kada takva inicijativa poprimi stvarni oblik. Konsultacije sa građanima, civilnim društvom i drugim nezavisnim institucijama smatraju se veoma neophodnim u ovakvim slučajevima jer je ovaj projekat od velikog značaja za građane i prilično je skup. Uključivanje trećih strana u svaku Vladinu inicijativu smatra se vitalnim i neophodnim za povećanje odgovornosti i transparentnosti. S obzirom da digitalna platforma za javne konsultacije postoji i da je veoma funkcionalna, njeno nekorisćenje u slučajevima kada se projekti usvajaju i sprovode u tako velikom obimu, smatra se propustom i dubokim nemarom Vlade.

Tokom procesa praćenja sastavljanja i primene mera iz Paketa oporavka, uočeno je da planiranju Paketa nedostaju kvantifikovani kriterijumi i očekivanja od podataka kao i merljivi ciljevi. Generalno, razlog za to je nedostatak razvrstanih ekonomskih i socijalnih podataka koji se periodično objavljuju na Kosovu, ali se smatra veoma neophodnim da se postave ciljevi i merni pokazatelji koji treba da se zasnivaju na dobro osmišljenim i planiranim akcionim planovima, koje

²² Odluka o jednokratnoj podršci u iznosu od 100 evra <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=57255> (pristupljeno juna 2022)

²³ Zvanični podaci dobijeni od ATK

treba primeniti duž procesa primene. Dok tokom ovog procesa, sem što nije bilo koherentne primene mera, nedostajalo je koherentno i paralelno izvođenje mera, određene mere su zacrtane za prioritet i intenzivno su primenjivane, dok druge mere uopšte nisu ni krenule da se primenjuju ili su primenjene u ograničenom obimu. Sve ovo je dovelo do nedostatka objektivnog tumačenja zasnovanog na kvantifikovanim podacima, a u konačnici je dovelo do subjektivnog tumačenja od strane institucija koje ih primenjuju. Naravno, postojale su institucije koje su pružile statističke podatke, ali ovo nije realizovano u svim institucijama.

Što se tiče realizacije mera iz perioda kada su sve te mere stavljene u primenu, u julu 2021. godine pa sve do juna 2022. godine, u potpunosti je realizovano 10 mera, delimično je realizovano 9 mera, 3 u ograničenom obimu, a 3 mere ostaju neprimenjene. Mera 5 je isključena iz merenja primene, imajući u vidu da tokom ovog jednogodišnjeg perioda od jula do juna nije počelo ni predstavljanje mera koje će biti primenjene u okviru ove mere. Međutim, prošlog meseca je predstavljen projekat koji je još uvek u početnoj fazi i smatra se ograničeno primenjenim.

U zaključku, kada je reč o primeni mera, postoje mere koje su pretočene u politike, što je pozdravljeno i smatrano pozitivnim s obzirom na potrebu koju su određene društvene grupe imale kada je reč o koherentnoj finansijskoj podršci. Jedna od njih je i „Šema nezaposlenih porodilja“, koja će s početkom primene ove mere i ubuduće biti podržana odgovarajućim finansijskim sredstvima. Možemo reći da je velika većina mera primenjena, počev od prve do četvrte mere, izuzetak je mera 5 za koju su izdvojena velika finansijska sredstva i u sklopu koje su osmišljeni važni planovi, ali čija je primena do sada bila ograničena. Međutim, Paket se takođe smatra nesveobuhvatnim imajući u vidu da diskriminiše određene društvene grupe i finansijski ne pokriva društvene segmente ni u kom obliku. Štaviše, s obzirom na to da je nekoliko mera osmišljeno da dovedu do zelenog oporavka, malo je urađeno na ekološkoj dimenziji paketa i ne može se reći da je načinjena ili krenula tranzicija ka zelenijoj budućnosti. Međutim, generalno možemo konstatovati da je nivo primene do ovog perioda dobar, da je većina mera primenjena i sprovedena na različitim nivoima, međutim primena Paketa oporavka još uvek nije privedena kraju i postoje mere koje su osmišljene i predviđene budžetom da budu realizovane do kraja 2022. i dalje. INDEP smatra da iako Paket još nije sproveden i iako postoje mere koje zaostaju u primeni, isti je generalno potpomogao društveno-ekonomski oporavak Kosova u periodu koji je usledio nakon pandemije.

Ovu publikaciju podržava Balkan Trust for Democraci (BTD), projekat Nemačkog Maršalovog fonda SAD i američkog naroda preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), a sprovodi Institut za razvojnu politiku – INDEP . Izneti stavovi i mišljenja ne odražavaju nužno stavove ili mišljenja BTD, GMF, USAID-a ili Vlade SAD.”